

ΔΙΚΑΙΟ-ΝΟΜΟΙ

Περιεχόμενα

1. Βασικός συλλογισμός
2. Εποπτικός πίνακας
3. Διαφορές ηθικής και δικαίου
4. Παράγοντες που διαμορφώνουν τους νόμους
5. Η αξία των νόμων
6. Κείμενο: Το παρελθόν και το μέλλον της ανομίας.

Βλέπε εννοιολογικές διευκρινίσεις : Ενότητα Βία-δίκαιο-εισαγωγή
www.mariakappou.gr

ΕΠΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Διαφορές Ηθικής και Δικαίου

Ηθική-άγραφοι κανόνες Δίκαιο-γραπτοί κανόνες

Οι ηθικές αξίες και κανόνες σχετίζονται με τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου, γι' αυτό δεν έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα.

Η υιοθέτηση υγιών ηθικών αρχών αποτελεί παράγοντα ελεύθερης βούλησης και ατομικής συνείδησης.

Με βάση την ατομική ηθική συνείδηση

- ✓ Έχουν προαιρετικό χαρακτήρα.
- ✓ Συνδέονται με την κοινωνία και μεταδίδονται μέσω των θεσμών κοινωνικοποίησης.
- ✓ Ισχύουν διαχρονικά.
- ✓ Αποσκοπούν στην εναρμόνιση της συμπεριφοράς με υψηλά ιδανικά και αρχές που αποβλέπουν στο κοινό καλό.
- ✓ Η παραβίαση των ηθικών κανόνων έχει ως αποτέλεσμα τις ενοχές, τις τύψεις, την αποδοκιμασία της κοινωνίας, την περιθωριοποίηση.

Οι κανόνες δικαίου αποτελούν νόμους του κράτους και ρυθμίζουν την εξωτερική συμπεριφορά του ανθρώπου και τις σχέσεις του με τους άλλους. Οι νόμοι εξασφαλίζουν ελευθερίες στα άτομα, ρυθμίζουν και τη σχέση τους με την πολιτεία.

Οι κανόνες δικαίου

- ✓ Είναι υποχρεωτικοί- Έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα.
- ✓ Επιβάλλονται από την πολιτεία.
- ✓ Ανανεώνονται και εκσυγχρονίζονται.
- ✓ Ρυθμίζουν την εξωτερική συμπεριφορά.
- ✓ Υπάρχει ενδεχόμενο να αδικήσουν.
- ✓ Αποσκοπούν στην κοινωνική ευρυθμία.
- ✓ Επιβάλλουν κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης
- ✓ Στηρίζονται στο φόβο.
- ✓ Η παραβίασή τους έχει ως αποτέλεσμα την ποινή

Παράγοντες που διαμορφώνουν τους νόμους

Πολιτικοί

Το πολίτευμα, ο εκλογικός νόμος, η λειτουργία των κομμάτων, οι πολιτικοί θεσμοί

Οικονομικοί

Οι οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε μια χώρα (καπιταλισμός ή σοσιαλισμός)

Πολιτιστικοί

Το σύνολο των πολιτιστικών συνθηκών που συνθέτουν και προσδιορίζουν μια κοινωνία.

Οι σχέσεις της κοινωνίας με άλλους πολιτισμούς

Κοινωνικοί

Οι εθιμικοί κανόνες που κωδικοποιούνται σε γραπτούς νόμους.

Η κοινή γνώμη, οι κοινωνικοί θεσμοί και η ηθική μιας κοινωνίας.

Οι νόμοι εκφράζουν τις ηθικές αξίες που επικρατούν σε κάθε εποχή και κοινωνία

Η αξία των νόμων-Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Επειδή διαφοροποιούνται στο χώρο και το χρόνο έχουν σχετική αξία. Γι αυτό άλλωστε απαιτείται ο εκσυγχρονισμός τους, ανάλογα με τις απαιτήσεις και τα νέα κοινωνικά δεδομένα. Γενικότερα

- Με τους νόμους στις δημοκρατικές κοινωνίες, παρέχονται ίσες ευκαιρίες ανάπτυξης σε όλους τους πολίτες και έτσι δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για πνευματική, - πολιτιστική και οικονομική πρόοδο σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.
- Κατοχυρώνονται και προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα
- Καθορίζονται τα δικαιώματα αλλά και οι υποχρεώσεις των πολιτών.
- Διαγράφονται τα όρια της ελευθερίας ώστε να προστατεύονται τα δικαιώματα των πολιτών.

Σε ατομικό επίπεδο(επιχειρήματα: η διασφάλιση των ατομικών δικαιωμάτων)

- Επαγγελματική ζωή: εργασία, ανάπτυξη κλίσεων και δεξιοτήτων, οικονομική δράση(δικαίωμα πρόσβασης στις πηγές του πλούτου, ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα)
- Πνευματικά: ελεύθερη διακίνηση ιδεών, έκφραση άποψης, γνώση
- Πολιτικά: συμμετοχή, ισότητα
- Ηθικά: ηθική ωρίμανση του ανθρώπου, καλλιέργεια της υπευθυνότητας, ενισχύεται η κοινωνική συνείδηση. Συντελείται η ηθικοποίηση του ανθρώπου αφού ο νόμος υποβάλλει την έννοια του ορθού και του επιτρεπτού.
- Συναισθηματικά: ασφάλεια, ηρεμία, αυτοπεποίθηση

Σε συλλογικό επίπεδο (επιχειρήματα: η διασφάλιση των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων)

- Οικονομική πρόοδος(ρυθμίζονται οι σχέσεις στο χώρο της εργασίας, παρεμποδίζεται η εκμετάλλευση των ανθρώπων, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τη διασφάλιση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής)
Κοινωνική πρόοδος(κατοχύρωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ομαλή συνύπαρξη, συνοχή, ειρηνική επίλυση προβλημάτων)
Προσδιορισμός της λειτουργίας των κοινωνικών θεσμών(εκπαίδευση, υγεία, ασφάλιση, περίθαψη, κράτος πρόνοιας κ.λπ.)
- Πολιτική Εδραιώνεται η δημοκρατία, αφού επιτρέπεται η ελεύθερη εκδήλωση των ιδεολογικών απόψεων του ανθρώπου και η συμμετοχή του στα κοινά, προστατεύεται ο πολίτης από τις αυθαιρεσίες της εξουσίας.
- Πολιτισμός (κατοχύρωση πνευματικών δικαιωμάτων, ελεύθερης καλλιτεχνικής δημιουργίας, πληροφόρηση, εκπαίδευση, επιστημονική έρευνα κ.λπ.)

Διακρατικές σχέσεις

- Το διεθνές δίκαιο αποτρέπει την αυτοδικία και την επιβολή της θέλησης των ισχυρών στους ασθενέστερους με ό,τι αυτό συνεπάγεται.
- Προάγεται η συνεργασία των κρατών, διασφαλίζεται η ειρήνη και η αποτελεσματική αντιμετώπιση των οικουμενικών προβλημάτων.

Το παρελθόν και το μέλλον της ανομίας Καθημερινή, 8 Απριλίου 2014

Δεν πιστεύω ότι μπορεί κανείς να διαφωνήσει με τη διαπίστωση πως στην Ελλάδα ισχύει ένα άτυπο αλλά εκτεταμένο καθεστώς ανομίας, που καλύπτει περιπτώσεις μεγάλης διαφθοράς αλλά και καθημερινές πρακτικές ευρείας έκτασης, όπως η φοροδιαφυγή, η μαζική αντιγραφή στα πανεπιστήμια, το παράνομο παρκάρισμα ή το κάπνισμα σε χώρους όπου απαγορεύεται. Εκεί που αρχίζουν να εμφανίζονται οι διαφωνίες είναι όταν επιχειρούνται η διασάφηση του περιεχομένου της ανομίας, ο εντοπισμός της ρίζας της, η περιγραφή των συνεπειών της και η αναζήτηση της διαδικασίας που οδηγεί στην ανατροπή της.

Ο όρος ανομία εισάγεται στα τέλη του 19ου αιώνα από τον Γάλλο κοινωνιολόγο Emile Durkheim και αφορά την κατάρρευση των κανόνων που διέπουν την καθημερινή συμβίωση. Στη χώρα μας χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα καθεστώς ευρείας ατιμωρησίας και ουσιαστικής απουσίας κυρώσεων. Στην πράξη, η πλημμελής εφαρμογή του νόμου ισοδυναμεί με την επιλεκτική και, επομένως, αυθαίρετη εφαρμογή του. Η ανομία είναι επομένως διφυής: αφορά τόσο διάχυτες ατομικές συμπεριφορές που συχνά αποκτούν έναν κοινωνικό αυτοματισμό και φθάνουν να θεωρούνται φυσιολογικές, όσο και κρατικές πολιτικές που επιτρέπουν την ύπαρξη και τον πολλαπλασιασμό των συμπεριφορών αυτών. Οι συνέπειές της είναι τεράστιες: διαβρώνει τον κοινωνικό ιστό, αυξάνει τη βία και υπονομεύει την οικονομική ανάπτυξη.

Μολονότι όλοι δέχονται πως η ανομία διαποτίζει ολόκληρη την κοινωνία, ο καβγάς αφορά το αν θα πρέπει να τονίζεται και να στηλιτεύεται η «μεγάλη» ανομία των λίγων ή η «μικρή» ανομία των πολλών. Πρόκειται για αποπροσανατολιστική συζήτηση, αφού και οι δύο αποτελούν πτυχές του ίδιου φαινομένου. Ο επιμερισμός των ευθυνών ανάμεσά τους είναι, επομένως, και αδύνατος και άσκοπος.

Ποιες είναι οι ρίζες της ανομίας και πώς έφθασε στο σημείο να κυριαρχήσει; Εδώ και αρκετά χρόνια, η πολιτική ηγεσία επέλεξε την πλημμελή εφαρμογή του νόμου για να μπορεί να καλύπτει δικές της αμαρτίες. Έτσι, ουσιαστικά παραχωρήθηκε στην κοινωνία το «προνόμιο» να παρανομεί στο πλαίσιο ενός άτυπου κοινωνικού συμβολαίου που επέτρεπε στις ελίτ να χρησιμοποιούν τις μάζες ως άλλοθι και το αντίστροφο, στο πλαίσιο της αντίληψης πως «όλοι τα ίδια κάνουν». Στη συνέχεια, το κράτος έχασε και την ικανότητα να εφαρμόζει τον νόμο εξαιτίας της βαθμιαίας διάβρωσής του και της επικράτησης μιας ευρύτατης αρνησιδικίας. Σύμφωνα με νέα στοιχεία, το σύνολο των αδικαστων υποθέσεων στο Ελεγκτικό Συνέδριο έχει πλέον ξεπεράσει το όριο των 30.000, τα αδικαστα κακουργήματα στο εφετείο ξεπερνούν τις 5.500, ενώ στο μεγαλύτερο ειρηνοδικείο της χώρας οι νέες δίκες προσδιορίζονται για το 2018. Όσο συνεχίζεται η αρνησιδικία, αυξάνεται η παρανομία, που πλέον συμπεριλαμβάνει και την αυτοδικία καθώς και φαινόμενα εκτεταμένης πολιτικής βίας, αρχικά από το αριστερό άκρο του φάσματος και πλέον και από το δεξιό. Οι δολοφόνοι της Μαρίν κυκλοφορούν ελεύθεροι χωρίς να θεωρείται πως κάτι τέτοιο αποτελεί βαθύτατη προσβολή της έννοιας της δικαιοσύνης, οι κατηγορούμενοι για τις τρομοκρατικές ενέργειες και τους φόνους του ΕΛΑ εξαφανίζονται μέσα στη γενική αδιαφορία, ενώ ομάδες μπράβων οργανώνουν καθημερινά δημόσιους ξυλοδαρμούς αθώων ανθρώπων χωρίς να παρενοχλούνται καν. Όπως ένα μικρόβιο, η ανομία μολύνει τα πάντα στο πέρασμά της και εκφυλίζει κράτος και κοινωνία.

Πώς έγινε δυνατή μια τέτοια εξέλιξη; Πηγαίνοντας πολύ πίσω στον χρόνο, θα μπορούσε κάποιος να παραπέμψει στην οθωμανική περίοδο ή στον τρόπο με τον οποίο δομήθηκε το σύγχρονο ελληνικό κράτος. Πρέπει όμως να παραδεχθούμε πως τα πράγματα δεν ήταν πάντοτε έτσι. Μολονότι η Ελλάδα διαθέτει πλούσια ιστορία πολιτικών διώξεων και παρακρατικής δραστηριότητας, υπήρξαν πρόσφατες σχετικά περιόδους όπου ο νόμος εφαρμόζοταν και οι άνθρωποι λειτουργούσαν μέσα σε ένα πλαίσιο που οριζόταν από τον σεβασμό στους κανόνες.

Το σημείο τομής είναι μάλλον η χούντα, που προσέδωσε σε μια σειρά από έννοιες, όπως η τάξη, η ιεραρχία, ή ο νόμος, έναν βαθύτατα αντιδημοκρατικό χαρακτήρα. Το αποτέλεσμα ήταν, μετά τη Μεταπολίτευση, η έννοια της δημοκρατίας να ταυτιστεί πρακτικά με την ανομία και η εφαρμογή του νόμου, ιδιαίτερα όταν έθιγε κάποιες ομάδες, να ισοδυναμεί με την καταπίεση και την αντιδημοκρατική αυθαιρεσία. Αν και ανάλογες τάσεις παρατηρήθηκαν σε άλλες χώρες με αυταρχικό παρελθόν, το μεταπολιτευτικό καθεστώς όχι μόνο απέτυχε να συμμαζέψει τα πράγματα αλλά, με τον Ανδρέα Παπανδρέου στο τιμόνι της χώρας, ουσιαστικά θεσμοποίησε αυτή τη διάχυτη αντίληψη και τη μετέτρεψε σε καθεστωτική ιδεολογία.

Πώς ξεφεύγει μια χώρα από την ανομία; Το θετικό στοιχείο είναι πως για να γίνει αυτό δεν απαιτείται η συνολική αλλαγή της κοινωνικής κουλτούρας, κάτι που θα απαιτούσε δεκαετίες. Από τη στιγμή που ο νόμος αρχίζει να επιβάλλεται με συστηματικό τρόπο, οι άνθρωποι θα ξαναμάθουν να τηρούν τους κανόνες. Και πώς επιτυγχάνεται η συστηματική επιβολή του νόμου; Με την απόφαση της πολιτικής ηγεσίας, ξεκινώντας για συμβολικούς λόγους από την κορυφή. Μπορεί να κάνει κάτι τέτοιο; Βεβαίως. Το ερώτημα είναι εάν θέλει. Η ευθύνη είναι επομένως σαφής. Εκείνο που είναι σίγουρο είναι πως όσο συνεχίζει η κάθε πολιτική ηγεσία να μη θέλει, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα να παγιωθεί πλήρως η ανομία, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το μέλλον της χώρας.

* Ο κ. Στάθης Ν. Καλύβας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Yale.

A. Ποιες θεωρεί ως αιτίες της ανομίας ο συγγραφέας;

B. Συχνά αναφέρεται ότι οι Νεοέλληνες αδιαφορούν για την τήρηση των νόμων. Σε εισήγησή σας στο πλαίσιο του μαθήματος Πολιτική παιδεία να αναφέρετε τις συνέπειες του φαινομένου και να προτείνετε τρόπους αντιμετώπισής του.

Πηγές

Βιβλία

Εισαγωγή στο Δίκαιο και τους Πολιτικούς θεσμούς, β' λυκείου, ΟΕΔΒ, 2005, 32-36
Ν.Καμαργιάρης, Α. Σερπάνου, Κοινός Νους, Ελληνοεκδοτική, 2007, 105-139
Εκπαιδευτήρια Καίσαρη, Νεοελληνική γλώσσα, γ' λυκείου, επιμέλεια: Έλλη Θεοδωράτου

Διαδίκτυο

<http://blogs.sch.gr/>

<http://tassos-filologos.blogspot.gr/>

http://www.poukamisas.gr/ethnos/17122008_ekthesi_g_gen.pdf

<http://filologikesidees.blogspot.gr/>

<http://oxynoia.blogspot.gr/2>